Vasárnapi gondolatok
2024. 03. 24.
Virágvasárnap

Olvasmány: Iz 50,4-7

Az Úr szolgájáról szóló harmadik ének
A) A szolga beszéde

4Isten, az Úr megadta a nyelvet, a tanítványok nyelvét. Hogy
megfelelhessek a fáradtaknak, maga adja ajkamra a szót. Reggelenként ő
teszi figyelmessé fülemet, hogy rá hallgassak, mint a tanítványok. 5Isten,
az Úr nyitotta meg a fülemet. S én nem álltam ellen, és nem hátráltam
meg. 6Hátamat odaadtam azoknak, akik vertek, arcomat meg, akik
tépáztak. Nem rejtettem el arcomat azok elől, akik gyaláztak és
leköpdöstek. 7Isten, az Úr megsegít, ezért nem vallok szégyent. Arcomat
megkeményítem, mint a kőszikla, s tudom, hogy nem kell szégyenkeznem.

Deutero-Izajás[1] a babiloni fogság utolsó időszakában működött a fogságban lévő izraeliták között. Tartotta bennük a reményt, hogy hamarosan véget ér a kényszerű száműzetés ideje, s hazatérhetnek apáik földjére.
A próféta sorsa sosem volt könnyű, az övé sem. Saját népbeliek megszégyenítették: leköpdösték, megverték, szakállát tépdesték. Ennek oka lehetett, hogy nem azt hirdette, amit a nép többsége várt, vagy egyszerűen a tévedései (pl. hogy Kürosz perzsa királyt fölkentként ünnepelte).
Véleményét meggyőződéssel vállalja, bízva Isten segítségében. Igaza is van.

Lecke: Fil 2,6-11

6Ő Isten formájában volt, és az Istennel való egyenlőséget nem tartotta
olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, 7hanem
kiüresítette magát, szolgai alakot öltött, és hasonló lett az emberekhez.
Külsejét tekintve olyan lett, mint egy ember. 8Megalázta magát és
engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. 9Ezért Isten
felmagasztalta, és olyan nevet adott neki, amely fölötte van minden
névnek, 10hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a
földön és az alvilágban, 11s minden nyelv hirdesse az Atyaisten
dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr.

Pál oroszlánrészt vállalt Jézus istenítésében. Alig földolgozható ellentmondás rendszerét alakítva így ki. Vajon hogyan tudja kiüresíteni magát egy Isten? Nehéz elképzelnünk ezt az álruhás Istent, aki mégsem teljesen üresítette ki magát, ha csodákat és jövőbelátást tulajdonítunk neki.
Az engedelmesség pedig gyermekek részére ajánlott, a felnőtt ember a meggyőződését kövesse. Jézus nem kívánta az előtte térdre esést, még csak az Úrnak szólítást sem.

[1] Második Izajásnak nevezzük Izajás könyvének 40-55. fejezetének ismeretlen szerzőjét.

Evangélium: Mk 14,1 - 15,47

JÉZUS SZENVEDÉSE ÉS FELTÁMADÁSA

Elhatározzák Jézus halálát

1Két nappal húsvét és a kovásztalan kenyér ünnepe előtt a főpapok és
írástudók arra törekedtek, hogyan foghatnák el Jézust csellel, hogy aztán
megöljék. 2Egy dologban megállapodtak: "Ne az ünnepen, nehogy
zavargás támadjon a nép közt!"

A kovásztalan kenyér ünnepe az izrealiták Egyiptomból történt kivonulásának emlékünnepe.
A virágvasárnapi bevonulás után a zsidó elit félt attól, hogy Jézust a nép mindenre elszántan védelmébe veszi.

A betániai vacsora

3Amikor Betániában a leprás Simon házában vendégül látták, odalépett
hozzá egy asszony. Alabástrom edényben valódi s igen drága nárdusolajat
hozott. Feltörte az alabástromot és (Jézus) fejére öntötte. 4Némelyek
bosszankodtak magukban: "Miért kell a kenetet így pazarolni? 5Hisz több
mint háromszáz dénárért el lehetett volna adni és szétosztani a szegények
közt." És szemrehányást tettek az asszonynak. 6Jézus azonban ezt mondta:
"Hagyjátok! Mit akadékoskodtok, hisz jót tett velem! 7Szegények mindig
vannak veletek. Akkor tehettek velük jót, amikor akartok. De én nem
vagyok mindig veletek. 8Azt tette, ami telt tőle. Előre megkente testemet a
temetésre. 9Bizony mondom nektek, bárhol a világon hirdetik majd az
evangéliumot, az ő tettéről is megemlékeznek."

Simonnak vélhetően egy korábbi betegségére utal a „leprás” jelző, hiszen az ilyen betegségben szenvedők ki voltak közösítve a társadalomból, csak lakott területen kívül tartózkodhattak.
Ki lehetett ez a közelebbről meg nem nevezett asszony? (A továbbiakban nagyrészt Gromon A. magyarázatára támaszkodom[2].) Valószínűleg Mária Magdolna, „többek között azért, mert honnan lett volna egy tisztességes zsidó háziasszonynak vagyont érő illatszere, és mire kellett volna az neki.”
„Egy dénár volt az átlagos napszám (vö. Mt 20,8-10), a háromszáz dénár tehát egy napszámosnak és családjának tíz havi jövedelmét jelentette!”
„Jézus annak az Istennek a képviselője, akinek legfőbb vágya, hogy megmentse az embereket – ezért ő maga is inkább leli örömét egy bűnös asszony megtérésében és hálájában, mint a tisztességesek ›szabályszerű‹, ›törvényhű‹ viselkedésében (vö. Lk 15,7). Továbbá annak az Istennek a képviselője, aki ›férfivá és nővé tette az embereket‹ (10,6) – ezért ő maga is elfogadja, hogy az asszony női módon érezzen és cselekedjék: ›Amire képes volt, megtette‹ (8a vers). A maga módján végbevitte a ›jótettet‹, amit a tanítványok számon kértek rajta. (A tanítványoknak inkább arra kellene ügyelniük, hogy ők is végbevigyék a ›jó tettet‹ a maguk módján, vagyis higgadtan, s tárgyszerűen ügyelve a szegények tényleges szükségleteire.) Végezetül annak az Istennek a képviselője, aki a nyíltság és az átlátszóság híve, s ellene van minden képmutatásnak (vö. Mt 10,26) – ezért Jézus sem rejti el az asszony iránti viszontszeretetét, még

[2] Gromon András: Jézus evangéliuma Márk tolmácsolásában. Elpídia Kiadó, Bp., 2003. 200-238.

abból a ›magasabb célból‹ sem, hogy megőrizze jó hírét: nyíltan megvédi őt (ahogyan egyébként megvédte a tanítványok által szintén lekezelt és elutasított utcagyerekeket is: 10,14).”
„A hiteles jézusi mondás (8a vers) szerint Jézus az asszonyra való tekintettel tűri el a pazarlást (›Amire képes volt, megtette‹), a nem hiteles 7.8b vers szerint viszont tárgyszerűen helyesnek jelenti ki a pazarlást – mégpedig azért, mert az az ő személyének szól, mintha ő méltóbb lenne egy effajta ajándékra, mint a szegények, vagy legalábbis most jobban rászorulna. Ez a feltételezés ellentmondásban állna annak a Jézusnak a jellemével és gondolkodásmódjával, aki határozottan elutasította a személyének szóló kultusz mindenfajta megnyilatkozását…”
A 8b vershez: „Az evangélista (illetve az általa közvetített hagyomány) szereti utólag úgy beállítani Jézust, mint aki mindent pontosan előre tudott a rá váró szenvedéssel kapcsolatban (vö. 10,34; 11,2; 14,13-15; 14,30). Az itteni mondás hitelességének határozottan ellene mond, hogy Jézus még az utolsó pillanatokban, a Getszemáni-kertben is reménykedett, hogy nem lesz temetés (vö. 14,36).”

Júdás árulása

10Iskarióti Júdás, egy a tizenkettő közül elment a főpaphoz, hogy elárulja. 11Amikor ezek tudomást szereztek róla, megörültek és pénzt ígértek neki. Ezért kereste a kedvező alkalmat, hogy a kezükre adhassa.

„A ›Júdás-jelenséget‹ valószínűleg sosem fogjuk teljesen világosan megfejteni, ezért meg kell elégednünk megalapozott feltevésekkel. Ha helytálló az a kiindulás, hogy Júdás zelóta, azaz ›terrorista szabadságharcos‹ volt…, akkor talán arra következtethetünk, hogy csalódott Jézushoz fűzött messiási várakozásában, és ez vitte rá arra, hogy kiszolgáltassa őt az ›egyházi inkvizíciónak‹. E tette mögött nem szükséges gonoszságot látnunk, hiszen gondolkodhatott úgy is: Jézus vagy hamis messiás, akkor el fogják ítélni, ahogyan meg is érdemli, vagy mégis ő az igazi messiás, akkor viszont ezt bizonyítani is tudja majd, hiszen az igazságos Isten nem hagyhatja cserben küldöttét (vö. Mt 16,22!…). Döntsék el ›az okosok ott fönt‹! Nem lehetetlen, hogy végső elhatározásában ›az okosok‹ által elrendelt feljelentési kötelezettség (Jn 11,57) is mozgatta.”
Amint a fönti szövegből is látszik, Júdás tettének a főpapok megörültek, s örömükben ígértek neki pénzt. Az „ezért” szó Júdásnak a fordító általi véleményét tükröző pontatlan fordítás. Igen valószínű, hogy Júdás nem pénzsóvárgása miatt cselekedett.

Az utolsó vacsora előkészítése

12A kovásztalan kenyér első napján, amikor a húsvéti bárányt fel szokták áldozni, tanítványai megkérdezték: "Mi a szándékod? Hová menjünk, hogy megtegyük az előkészületeket a húsvéti bárány elköltéséhez?" 13Erre elküldte két tanítványát: "Menjetek a városba! - mondta. - Ott találkoztok egy vizeskorsót vivő emberrel. Szegődjetek a nyomába, 14aztán ahová bemegy, ott mondjátok meg a házigazdának: A Mester kérdezteti, hol van az a terem, ahol a húsvéti bárányt tanítványaimmal elfogyaszthatom? 15Ő majd mutat nektek egy vánkosokkal berendezett tágas emeleti helyiséget.

Ott készítsétek el." [16]A tanítványok elmentek, s a városba érve mindent úgy találtak, ahogy megmondta, s el is készítették a húsvéti vacsorát.

„Jézus nemrég még nyíltan küzdött a templomi hierarchia ellen… és úgy tűnik, eközben sikerült megnyernie a népet (vö. 12,12a.37b). Mostantól azonban rejtőzködik (ld. még 14,26). Miért? Nem lett volna nagyobb biztonságban, ha egy nagy vendégfogadó nyüzsgésében ünnepli meg a húsvétot, és számos zarándoktól körülvéve éjszakázik? A válasz talán ez lehet: A levegőben lógott Jézus letartóztatása, és ez ›népfelkeléssel‹ (vö. 14,2), nyílt vallásháborúval fenyegetett. A főpapok feltehetően azért akarták ezt elkerülni, nehogy elveszítsék a csatát, Jézus viszont azért, hogy a népet megőrizze a bajtól, nemcsak a szó fizikai értelmében, hanem még inkább azért, mert ›aki kardot ragad, kard által vész el‹ (Mt 26,52), vagyis nem akarta, hogy az emberek az általa hirdetett szerető Teremtőtől visszazuhanjanak Mózes és Józsué harci istenének karjaiba.
Nincs szükség Jézus csodás előretudásának feltételezésére: Elég volt megegyeznie a szóban forgó házigazdával, hogy megfelelő időben küldjön egy vizeskorsót vivő embert a megfelelő városkapuhoz; mivel a vízhordás általában a nők dolga volt, a vizeskorsót cipelő férfit könnyen felismerhették a tanítványok."

Jézus bejelenti Júdás árulását

[17]Amikor beesteledett, odament a tizenkettővel. [18]Miután a vacsorához letelepedtek, Jézus így szólt: "Bizony mondom nektek, egyiktek elárul engem, egy, aki eszik velem." [19]Elszomorodtak és sorra kérdezték: "Csak nem én?" [20]Így válaszolt: "Tizenkettőtök közül az egyik, aki velem egyszerre nyúl a tálba. [21]Az Emberfia elmegy ugyan, amint meg van róla írva, de jaj annak az embernek, aki elárulja az Emberfiát. Jobb lett volna neki, ha meg sem születik."

Hangsúlyozottan saját véleményem: Jézus nem isteni mindentudása révén, hanem vagy tudomására jutott Júdás megjelenése a főpapoknál, vagy jó ember- és lélekismerőként belelátott Júdásba, s ezért tudhatta tervét.
„Jézus nem nevezi nevén kiszolgáltatóját; ezzel egyrészt tapintatáról tesz bizonyságot, másrészt lehetőséget ad Júdásnak arra, hogy még meggondolja magát, azaz segítséget nyújt neki esetleges megtéréséhez.."
„… amint meg van írva": az Ószövetségben ez nincs megírva.
„Jobb lett volna neki, ha meg sem születik." Nyelvtanilag problematikus mondat; Gromon így fordítja: Jobb lenne számára, ha nem vált volna azzá az emberré, [akivé lett].
„Ha ez a nyelvtani érvelés nem lenne is meggyőző, teológiailag kétségtelen, hogy csak egy apokaliptikusan kigondolt ›Krisztus‹ vagy ›Emberfia‹… szájába illik bele a ›Jobb lenne annak az embernek, ha meg sem született volna‹ kijelentés; a történeti Jézus semmiképp sem mondhatott ilyesmit, hiszen ez lényegileg a végérvényes elveszettség kifejezése, márpedig Jézus annak az Istennek a követségében járt, aki a legelveszettebbeket is addig keresi, amíg meg nem találja (Lk 14,4.8).
Értelmezésünkben ez a mondat is része Jézus Júdás megmentésére irányuló fáradozásának… Arról viszont sajnos sehol sem olvashatunk az egész

Újszövetségben, hogy – Jézus világos figyelmeztetése ellenére, Lk 22,31-32 – Péter vagy egy másik tanítvány legalább utólag igyekezett volna tenni valamit Júdásért. A második-harmadik nemzedék is csak arra volt képes – az első nyomában? –, hogy tehetsége szerint minél jobban befeketítse őt (ld. Mt 27,5b; Jn 12,4-6; 13,23-27; ApCsel 1,16-20)."

De van itt még egy figyelemreméltó furcsaság: e sorokban írva ugyan nincs, de valószínű, hogy Jézus és vele együtt Júdás is a tálba nyúlt. És ekkor nyilvánvalónak kellett lennie, hogy Júdás az áruló. No de hogy ez visszhangtalan maradjon a tanítványok között!
Nézzük csak Máténál ugyanezt! Itt folytatás is van: „Erre Júdás, az árulója is megkérdezte: »Csak nem én vagyok az, mester?« »Magad mondtad« - válaszolta." S utána semmi reakció, fölháborodás, ordibálás, verekedés.
Lássuk Lukácsot! „»De nézzétek, az áruló keze is rajta az asztalon. Az Emberfia ugyan elmegy, de jaj annak az embernek, aki elárulja.« Erre kérdezgetni kezdték egymást, ki az közülük, aki ilyet tesz." Igazán jámbor, életszerűtlen reagálás.
Végül olvassuk Jánost! „»Bizony, bizony, mondom nektek: Egyiketek elárul... Az, akinek a bemártott falatot adom.« Ezzel bemártotta a falatot, fogta és az áruló Júdásnak nyújtotta, Simon fiának." Erre sincs még egy ejnye-bejnye sem! A várható felháborodás, veszekedés, tettlegesség elmaradása miatt csak egyre gondolhatok: ez a leleplezés a valóságban nem történt meg.
Sőt, tovább is megyek. A legkorábbi újszövetségi iratokban, Pál leveleiben nyoma sincs az áruló megnevezésének.[3] Az évtizedekkel később keletkezett evangéliumok viszont **már tudják**, megnevezik, ám ezek leírása nem életszagú.
Júdás személye-szerepe ködös: pl. az árulás utáni sorsa, halálának körülményeiről nem egységes a híradás.[4]

Az oltáriszentség alapítása

22Vacsora közben kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte és ezekkel
a szavakkal adta nekik: "Vegyétek, ez az én testem." 23Majd fogta a
kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. Mindnyájan ittak belőle. 24Ő
pedig így szólt: "Ez az én vérem, a szövetségé, amely sokakért
kiontattatik. 25Bizony mondom nektek, hogy nem iszom többé a szőlő
termésből addig, amíg majd az újat nem iszom az Isten országában."

„A lehetséges legjobb értelmezés érdekében tudatában kell lennünk annak, hogy az ›eukharisztia alapításának‹ gesztusai és szavai hosszú és bonyolult hagyomány- és szerkesztéstörténeti folyamaton mentek keresztül, s ebben döntő szerepet játszott a liturgikus gyakorlat, illetve Pál hatása: az ő leírt (de Jézuséval ellentétes) teológiája már kb. 15-25 éve meghatározó volt, amikor az evangéliumokat írták!"
Valami ilyet gondolhatott Jézus mondani barátainak: „Isten értetek, a ti javaitokra adott engem nektek, hogy úgy éljetek belőlem-általam, ahogy a

[3] és [4] Paul Verhoeven: Názáreti Jézus. Az ember fia. Nyitott Könyvműhely, Bp., 2010. 252-3.

kenyér által éltek biológiailag... Éppígy legyetek ti is ›kenyér‹ egymás és mások számára, éljetek teljesen egymásért és másokért!”

„Szó sincs tehát itt a Pál téves elképzelése (1Kor 11,29) és János-evangélium (6. f.) képes beszédének ›materialista‹ félreértése nyomán kialakult téves felfogásról, mintha Jézus ›átváltoztatta‹ volna a kenyeret testévé (s a bort vérévé), ráadásul úgy, hogy ez az ›átváltozás‹ láthatatlan maradt – ahogyan maguk a tanítványok sem változtak át (láthatatlanul) sóvá, amikor azt mondta nekik: ›Ti vagytok a föld sója‹ (Mt 5,13). Az effajta ›varázslás‹ idegen volt Jézustól, valakinek a testét enni vagy vérét inni pedig olyan iszonyat (és szigorú tilalom) volt a zsidók szemében, hogy Jézus fejében meg sem fordulhatott, a tanítványok pedig borzadva rohantak volna ki, ha Jézus mégis ilyesmire utalt volna.

Sokkal nagyobb és megrázóbb ›titokról‹ van itt szó (amit nem szükséges és nem lehet felülmúlni semmiféle ›szentségi átváltoztatással‹): az önmagát teljesen másoknak és másokért ajándékozó emberi élet ›titkáról‹, amely Istenből kiindulva az emberi szíveken keresztül képes Isten országává ›átváltoztatni‹ a világot, bár nem csodaszerűen, hirtelen, hanem ›természetesen‹ és fokozatosan, ahogyan a kovász alakítja át tésztává a lisztet (vö. Mt 13,33). Jahve, az ›Értetek vagyok‹-Isten (2Móz 3,14) ennek érdekében adta Jézust ›kenyérként‹ a tanítványoknak és mindenkinek.

Ha Jézusnak mégis biztatnia kellett tanítványait, hogy vegyék és egyék csak meg (Mt 26,26) a nekik nyújtott kenyeret, akkor e mögött álló ódzkodásuknak alighanem az lehetett az oka, hogy átérezték: nem érdemlik meg Jézus értük éltét.”

"Ez az én vérem, a szövetségé, amely sokakért kiontattatik.” Gromon megoldása: „Ennek a mindenestül ószövetségi, illetve páli teológiát tartalmazó mondatnak az eredeti, hiteles alapját (paradox módon éppen) Pál egyik levele rejti, s az mindössze ennyi: ›Ez a pohár az új szövetség.‹ A hozzá tartozó kiegészítés pedig így hangzik: ›Ezt tegyétek, valahányszor csak [együtt] isztok [bort], az én emlékezetemre!‹ (1Kor 11,25).

Az eredeti jézusi mondást Pál teljesen jézusiatlan toldalékkal látja el: ›az én véremben‹. E toldalék hiteltelensége nyelvtani egyenetlenségén is látszik: ›Ez a pohár az új szövetség – az én verem<u>ben</u>‹. Ez akkor lenne pontos, ha ez állna ott: ›amely az én véremben (= vérem által) jött létre‹, ›amelyet az én vérem pecsétel meg‹ vagy ›amelyet az én vérem ábrázol‹. – Egyébként a Márk-szövegben ugyanezt a nyelvtani egyenetlenséget figyelhetjük meg, ha szó szerint olvassuk: ›Ez a vér az enyém, a szövetségé‹ (kettős birtokos). Magyarázata: A pohárról mondott szavakat formailag a kenyérről mondottakhoz igazították, de mivel a ›szövetséget‹ nem lehetett kihagyni, egybeolvasztották a kettőt; így aztán olyan szókombináció jött létre, amely a beszélt és az írott nyelvben egyaránt szabálytalan, de lehetséges volt a titokzatos-formális kultikus nyelvezetben.

Még fontosabb azonban a tartalmi ellentmondások érve: a) Ha Jézus hamarosan kiomló vérére utalt volna, az azt jelentette volna, hogy teljesen biztos hamarosan bekövetkező erőszakos halálában. Ezzel szemben még az Olajfák-hegyén is abban reménykedett, hogy kivégzése elkerülhető (Mk 14,36). b) Jézus itt a Jeremiás próféta (31,31-34) által ›megálmodott‹ ›új szövetségre‹ utal, annak pedig az a lényege, hogy az emberek szívébe írt szeretetszövetség – tehát nem igényel véres áldozatban megmutatkozó jogi ellenszolgáltatást. c)

Istennek véres áldozat által történő kiengesztelése tipikusan ószövetségi-páli elmélet (2Móz 24,8; Róm 5,8-10) – de mindenestül idegen Jézustól..., akinek az ingyenes megbocsátásra épülő ›megváltástana‹ roppant egyszerű: ›Bocsásd meg vétkeinket, ahogyan mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek‹ (Mt 6,12). Ugyanez a Jézus semmiképp sem állíthatta, hogy Isten az ő életét követeli váltságdíjul, vagy kiontott vérét engesztelő áldozatul. (Ha pedig valaki azt gondolná, hogy Jézus életét/vérét az Ördög (diabolosz) számára kellett lefizetnie Istennek, ez még abszurdabb teológiai következtetésekhez vezetne.)”
Magam pedig azt fűzöm az 1Kor-ban írt ismétlési parancshoz, hogy az csak az egyértelműen páli meghatározottságú iratokban (Lk és 1Kor) szerepel.
A 25. verset nem gondolom hitelesnek: e Máténál és Márknál megtalálható mondat a parúzia tévhitével magyarázható utólagos betoldás lehet. Az legalábbis figyelmeztető, hogy a régebbi hagyományt tükröző 1Kor nem tartalmazza! S még egy érvem van: ez a vers nem kapcsolódik szervesen az előtte állókhoz; tartalmilag lényegtelennek tűnik.

Péter tagadásának megjövendölése

[26]Ezután elimádkozták a hálaadó zsoltárt, és kimentek az Olajfák-hegyére. [27]Ott Jézus megmondta: "Mindnyájan megbotránkoztok, ahogy meg van írva: Megverem a pásztort és szétszélednek a juhok. [28]De feltámadásom után majd előttetek megyek Galileába." [29]Péter erősködött: "Ha mindnyájan megbotránkoznak is, én akkor sem." [30]Jézus csak ennyit mondott: "Bizony mondom neked, hogy még ma éjjel, mielőtt a kakas másodszor szólna, háromszor megtagadsz." [31]Erre még jobban fogadkozott: "Ha meg kell is veled halnom, nem tagadlak meg!" Ugyanígy fogadkoztak a többiek is.

A fönti sorok Jézus mindentudásának bemutatását szolgálják.

Jézus halálküzdelme

[32]Odaértek a Getszemáni nevű majorba. Itt így szólt (Jézus) tanítványaihoz: "Üljetek itt le, amíg imádkozom." [33]Magával vitte Pétert, Jakabot és Jánost. Remegni kezdett és gyötrődni. [34]Majd így szólt hozzájuk: "Halálos szomorúság fogta el lelkemet. Maradjatok itt és virrasszatok!" [35]Valamivel odébb ment, leborult a földre és imádkozott, hogy ha lehetséges, maradjon el ez az óra. [36]"Abba, Atyám! - fohászkodott -, te mindent megtehetsz. Vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan te!" [37]Visszament hozzájuk, de alva találta őket. Megszólította Pétert: "Simon, alszol? Egy órát sem tudtál virrasztani velem? [38]Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek. A lélek ugyan készséges, de a test gyönge." [39]Megint elvonult és előbbi szavait ismételve imádkozott. [40]Visszatérve újra alva találta őket, mivel szemük igen elnehezedett. Nem is tudták, mit feleljenek. [41]Harmadszor is visszament hozzájuk, s azt mondta nekik: "Még mindig alusztok és pihentek? [42]Elég volt. Itt az óra, az Emberfiát a bűnösök kezére adják. Keljetek fel, induljunk! Íme, közeledik hozzám az áruló!"

Jézus gyötrődése és imádsága a bizonyíték: még reménykedett. De harmadszorra sikerült belesimulni az Atya akaratába: nem megfutamodni.
S közben nem titkolta: szomjazott barátai együttérzésére, még azt tudva is, hogy tanításával szemben nagyrészt értetleneknek bizonyultak, s lelkileg őnála gyengébbek.

Jézus elfogatása

43Míg beszélt, odaért Júdás, egy a tizenkettő közül, s vele karddal és doronggal felfegyverezve egy csapat, amelyet a főpapok, írástudók és vének küldtek ki. 44Az áruló így adott jelt: "Akit megcsókolok, ő az. Fogjátok el és vezessétek el biztos őrizet alatt!" 45Odaérve rögtön Jézushoz lépett: "Mester!" - szólt és megcsókolta. 46Erre rátették kezüket és elfogták. 47Azok közül, akik ott ácsorogtak, valaki kirántotta a kardját, a főpap szolgájára sújtott vele, és levágta a fülét. 48Jézus így szólt hozzájuk: "Kardokkal és dorongokkal jöttetek elfogni, mint egy rablót. 49Naponta ott voltam köztetek a templomban s tanítottam, és nem fogtatok el. De az Írásnak be kell teljesednie." 50Erre mindenki magára hagyta és elmenekült. 51Egy ifjú mégis követte, meztelen testét csak egy gyolcslepel fedte. Amikor meg akarták fogni, 52otthagyta a gyolcsleplet és meztelenül elfutott.

A Júdás-csókról Gromon így vélekedik: „Elképzelhető, hogy ezt a megegyezést csak utólag következtették ki a ténylegesen bekövetkezett ›izgatott megcsókolásból‹ (45. v.). Hiszen minek is rendezett volna meg Júdás egy ilyen kínos, őt lelkileg megterhelő jelenetet? Szükség esetén elég lett volna rámutatnia Jézusra, hogy össze ne keverjék mással. Ha az ›izgatott, heves csókolgatás‹ (kataphilein) valóban nem volt előre megbeszélve, akkor spontánul jött, és talán azt akarta jelenteni: ›Én tulajdonképpen nem akartam rosszat…‹”
A 48-49. vershez: „… időpontja aligha a letartóztatás percei, hanem későbbre, a bírósági tárgyalás elejére kell helyeznünk, Jézus szavainak címzettjei pedig nem a letartóztatást végrehajtók, hanem akik elrendelték azt: a főpapok, az írástudók (udvari teológusok) és a vének. Egyrészt ugyanis a letartóztatás végrehajtása nem kedvez az effajta dialógusoknak, másrészt – s ez még fontosabb – a letartóztatást végrehajtókkal Jézus nem volt együtt nap mint nap a templomban, s nem tanította őket, megbízóikat viszont igen (ld. 12. fejezet, és kifejezetten annak 35. verse).”
A 49. vers utolsó mondata utólagos betoldás, Jézustól teljesen idegen.
Az 50. vershez Gromon: „Ha csak félelmükben futottak volna el, fájdalmas lenne, de tragikus nem; ám valószínűleg rosszabbról volt szó: arról, hogy csalódtak a Mesterben mint vélt messiásban, s így elillant belé vetett bizalmuk – akárcsak Júdásé…”

Érdekes és elfogadhatónak tűnik Paul Verhoeven[5] több szerző nyomán alkotott véleménye, miszerint az Olajfák hegyéhez kötött jelenet ószövetségi párhuzamra épül, Sámuel 2. könyvéből. Eszerint Jézus elfogásakor nem volt vele a tizenkettő (de még a tizenegy sem); elképzelhetetlen, hogy a kardcsata

[5] Názáreti Jézus. Az ember fia. Nyitott Könyvműhely. Bp. 2010. 233. kk.

után ne fogták volna el a vele lévő „lázadókat”; a kisebb csata részvevői a vele lévő, tágabb tanítványi körhöz tartozó (vélhetően zelóta hajlamú) férfiak voltak, akiket – mint politikai bűnözőket (lázadókat) Jézussal együtt feszítettek keresztre. Az, hogy Lukács e politikai vonatkozás ábrázolását elkerülte, – törekvéseit ismerve – nagyon is elképzelhető.

Jézus Kaifás előtt

53Jézust a főpaphoz kísérték. Itt gyűltek össze a főpapok, vének és
írástudók. 54Péter messziről követte, egészen be a főpap udvarába. Ott az
őrség tagjaival együtt leült és melegedett a tűznél. 55A főpapok és az egész
főtanács bizonyítékot kerestek Jézus ellen, hogy halálra ítélhessék, de nem
találtak. 56Sokan tanúskodtak ugyan hamisan ellene, de vallomásuk nem
egyezett. 57Ekkor néhányan felálltak, s ezt a hamis tanúságot tették
ellene: 58"Hallottuk, amikor kijelentette: Lebontom ezt az emberi kéz
építette templomot, és három nap alatt másikat építek, amely nem emberi
kéz alkotása." 59De vallomásuk így sem vágott egybe. 60Erre középre állt a
főpap, s ezt a kérdést intézte Jézushoz: "Semmit sem válaszolsz azokra,
amit ezek felhoznak ellened?" 61De ő hallgatott és nem felelt semmit. A
főpap újra kérdezte, és ezt mondta: "Te vagy a Messiás, az áldott (Isten)
Fia?" 62Jézus így válaszolt: "Én vagyok. És látni fogjátok, hogy az Emberfia
ott ül a hatalom jobbján, és eljön az ég felhőin." 63A főpap erre
megszaggatta ruháját s felkiáltott: "Mi szükségünk van még
tanúkra? 64Hallottátok, hogy káromkodott. Mi a véleményetek?" Mind
méltónak ítélték a halálra. 65Ekkor némelyek kezdték leköpdösni, aztán
arcát letakarva ököllel verték, s közben kérdezgették: "Találd el, ki az!"
Még az őrség tagjai is arcul verték.

Éjszaka hirtelen összeült az egész főtanács? Reális ez?
Péter a Getszemáni majorból Jézus elfogásakor állítólag elfutott, aztán messziről követte Jézust, sőt a főpap udvarába is akadálytalanul besétál. Reális ez?

Az 1. vádpont: lebontja a templomot és három nap alatt másikat épít.

Jézus szavait szó szerint érteni – képtelenséghez vezet. Képes beszéddel állunk szemben: Jézus meg akarta szüntetni a véres áldozatbemutatásokat, és hamarosan (ezt jelenti a 3 nap alatt) új istenkapcsolatot létrehozni.

A nyugodt érveléshez a körülmények nem voltak adottak, ezért Jézus nem ment bele a vitába.

A 2. vádpont: Ö-e a Messiás, az áldott Isten Fia?

„Meglepő, hogy a legfőbb hittani hatóság nem vetette Jézus szemére gyakori törvénysértéseit; például a szombat látványos megszegése súlyos szükség nélkül (3,1-5) egymagában is elég lett volna, hogy a mózesi törvény értelmében (2Móz 31,12-15) eretnekhalálra ítéljék. Csakhogy ez nem lett volna elég ahhoz, hogy megnyerjék hozzá a nép egyetértését, hát még a rómaiakét.

Ha azonban Jézus messiásnak tünteti fel magát, akkor fölkelthetik a vallásilag közömbös Pilátus érdeklődését is. A Jeruzsálem utcáin felhangzó messiási ovációknak (Mk 11,10; Mt 21,9; Lk 19,38; Jn 12,13)

határozottan politikai, sőt Róma-ellenes (hódítóellenes, megszállóellenes, imperialista-ellenes...) hangsúlyuk volt, hiszen a messiási reménység jellemző célpontja volt a római iga lerázása; ha ezt sikerül bizonyítani, akkor máris megnyerték a római helytartó, Pilátus beleegyezését a halálos ítélethez (amire pedig feltétlenül szükségük volt, hiszen anélkül nem hajthatták volna végre).
Ráadásul Kaifás kérdése nemcsak kettős kérdés (Messiás? Isten fia?), hanem (legalább) kétértelmű is (politikai messiás? prófétai messiás?...). Erre kellett volna Jézusnak egyetlen igennel vagy nemmel válaszolnia.
Jézus azonban ebbe a csapdába sem megy bele. A főpap kérdésére: ›Te vagy-e a Messiás, az Áldott (Isten) Fia?‹, azt feleli: ›Te mondtad‹, ami a közfelfogással (és sok szentírásfordító értelmezésével[6]) ellentétben nem azt jelenti, hogy ›Igen, én vagyok‹, hanem azt, hogy ›Ez a te véleményed‹...
A bírák azonban alighanem csak azt a kihívó igényt hallják ki Jézus szavaiból, hogy ›Isten fiának‹ tartja magát. Természetesen sem a zsidó Kaifás, sem a zsidó Jézus nem a görög mítoszok vagy a níceai hitvallás módjára érti ezt a kifejezést. Az ›Isten fia‹ nem Jahve által titokzatosan nemzett istenember, vagy a második isteni személy megtestesülése, nem is a pogány mítoszok egyik félistene, hanem olyan ember, aki közel áll Istenhez, akit Isten szeret és oltalmaz, aki Isten képviselője. Ezt az ›istenfiúságot‹ Jézus vállalhatta is (talán erre utal Lk 22,70-beli válasza), bár nyilvánvalóan nem Kaifás felfogásában, akinek ez messiási címet jelentett (és ezért elég indokot a halálos ítélethez), hanem a saját értelmezésében, amely megegyezett a kifejezés (imént meghatározott) hétköznapi értelmével, és jelentős részben fedésben volt az ›emberfia‹ értelmével (... egyébként olyan ›istenfiúság‹ ez, amelyet elérni Jézus szerint minden embernek rendeltetése, ld. Mt 5,45)."
„És látni fogjátok, hogy az Emberfia ott ül a hatalom jobbján". „... arra utal, hogy ellenfelei látható bizonyítékokat akartak, hát mostantól látni fogják, hogy ő, a kiszolgáltatott, halálra ítélt ember Istentől jövő erővel fogja végigjárni útját, és nem fog összetörni; őt oltalmazó Istene nem művel ugyan bizonyító csodákat, de csodálatos erővel tölti el övéit."
(A „hatalom" szó helyett a vele azonos értékű „erő" írható. Az Erő (Él) volt a Mózes előtti időkben az Isten megnevezése.)
„... és eljön az ég felhőin." „Ez a félmondat későbbi, apokaliptikus betoldás. Érvünk: Nincs benne Lukács evangéliumában, márpedig ha Lukács megtalálta volna az általa felhasznált Márk-szövegben, biztosan nem hagyta volna ki! Akkor viszont csak az lehetséges, hogy Máté vette föl ezt a Dán 7,13-ra (vagy a Hénokh-féle Emberfiára...) történő utalást, s aztán az ő evangéliumából került be utólag Márk evangéliumába! Álláspontunkat támogatja az is, hogy ›valakinek a jobbján ülni‹ hétköznapi szófordulat volt, bár kétségtelenül ez adhatott alapot az átértelmezéshez Dániel (vagy Hénokh) nyomán. Így viszont Jézusból apokaliptikus bírót csináltak, aki majd eljön, hogy bosszút álljon ellenségein. (Ez persze azt is jelenti, hogy a Jézus ›második eljövetelére‹ vonatkozó keresztény tanítás nem hivatkozhat Jézusra!)

[6] A fönt hivatkozott fordítás is téves fordítás-értelmezést ad!

Az ›istenfiúság‹ vállalásával Jézus azt is állította, hogy Isten küldte őt, és fedezi az ő ›törvényellenes tanításait és magatartását‹! Ezért mondják, hogy gyalázza (›káromolja‹) Istent (nem pedig azért, mintha szentháromsági értelemben tette volna magát Istenné)! Hiszen eretneknek tartják őt, ő viszont semmit sem bán meg és semmit sem von vissza, sőt arra vetemedik, hogy tévelygéseit Istennel igazolja! Ebben láthatjuk tehát elítélésének valódi okát: Bírái úgy látták, hogy mérhetetlen arcátlansággal Isten igazságának adja ki eretnekségeit, önmagát pedig egyszerű ember, sőt törvényszegő ember létére Isten követeként tünteti föl. Szemükben ez egyfelől istenkáromlásnak, másfelől néplázításnak minősült. E vád külön-külön is elegendő lett volna a halálos ítélethez."

Péter megtagadja Jézust

66Míg Péter kint ült az udvaron, kiment a főpap egyik szolgálója. 67Meglátta Pétert, amint melegedett, szemügyre vette és megszólította: "Te is a názáreti Jézussal voltál." 68De ő tagadta: "Nem tudom, nem is értem, mit beszélsz." Ezzel kiment az előcsarnokba, s akkor megszólalt a kakas. 69A szolgáló észrevette, s újra mondta az ott állóknak: "Ez is közülük való." 70Ő megint tagadta. Nem sokkal ezután, akik mellette álltak, szintén állították: "Valóban közéjük tartozol, hiszen galileai vagy." 71Erre átkozódni és esküdözni kezdett: "Nem ismerem azt az embert, akiről beszéltek!" 72A kakas másodszor is megszólalt. Péternek eszébe jutottak Jézus szavai: "Mielőtt a kakas másodszor megszólal, háromszor tagadsz meg." És könnyekre fakadt.

„A feltételezhető eredeti eseményt (Lk 22,59-60a.61-62: a tagadóvá lett Pétert felriasztja a Mester intő tekintete) számos legendás díszítőelemmel látták el (pl. háromszoros, - fokozódó – nők előtti megtagadás), hogy világos legyen: Jézus csodás jövendölései csodás módon ›beteljesedtek‹."

Jézus Pilátus előtt

1Reggel a főpapok a vénekkel, írástudókkal és az egész főtanáccsal együtt meghozták a határozatot. Jézust pedig megkötözve elvitték és átadták Pilátusnak. 2Pilátus megkérdezte: "Te vagy-e a zsidók királya?" "Magad mondod" - válaszolta. 3A főpapok sok vádat hoztak fel ellene. 4Pilátus újra megkérdezte: "Nem felelsz semmit sem? Nézd, mi mindennel vádolnak!" 5Jézus azonban nem válaszolt semmit. Ez meglepte Pilátust. 6Az ünnep alkalmával szabadon szokott engedni egy rabot, azt, akit kértek tőle. 7Volt a börtönben egy Barabás nevű rab, akit a lázadókkal együtt tartóztattak le. Ezek egy zendülés alkalmával gyilkosságot követtek el. 8Amikor a tömeg felvonult, kérte a szokásos kegyet. 9Pilátus megkérdezte: "Akarjátok, hogy szabadon engedjem nektek a zsidók királyát?" 10Mert tudta, hogy a főpapok csak irigységből adták kezére. 11Ám a főpapok felizgatták a tömeget, hogy inkább Barabás szabadon bocsátását kérje. 12Pilátus ismét megkérdezte: "Mit csináljak hát azzal az emberrel, akit ti a zsidók királyának mondtok?" 13Azok újra ezt kiáltozták: "Keresztre vele!" 14Pilátus folytatta: "Mi rosszat tett?" Azok annál hangosabban kiáltották: "Keresztre vele!" 15Erre Pilátus, aki eleget akart tenni a tömeg

kérésének, szabadon bocsátotta nekik Barabást, Jézust pedig megostoroztatta, és átadta, hogy feszítsék keresztre.

„A zsidó hittani hatóság csak politikai váddal késztethette a római helytartót Jézus kivégzésére. Erre szolgált a messiási cím. ›Messiássá teszi magát‹: Pilátus számára ez azt jelentette, hogy Rómától független királyi uralmat igényel magának Izrael fölött. Ha ez helytálló, akkor felségárulóként ki kell végeztetnie (függetlenül attól, kapcsolódik-e ehhez a félelem, hogy nem számít már a ›császár barátjának‹, ha futni hagyja, Jn 19,12).
A zsidó vezetők által Pilátus előtt hangoztatott vád tehát, ti. fellázítja a népet, megtiltja, hogy adót fizessenek a császárnak, és azt állítja, hogy ő a Messiás-király (Lk 23,2), valójában egyetlen egy: lázítás – a második és harmadik csak ennek a kifejtése. Ezért szakszerű és elég is, hogy Pilátus csak egyetlen kérdést tesz fel Jézusnak: ›Te vagy a zsidók királya?‹
Jézus válasza mindössze ennyi: ›[Ezt] te mondod‹, vagyis: ›Ez a te véleményed – de nem az enyém‹. Ezt az értelmezést… az is megerősíti, hogy a görögben a mondat eleji szü=›te‹, és hogy Pilátus sem értette ›igen‹-ként Jézus válaszát, hiszen akkor azonnal elítélte volna!”
„Miért hallgatott Jézus? Ha már nem vitatkozott a két- (vagy több-) értelmű messiási címről, miért nem védekezett a tisztán politikai vádak ellen? Nem kellett volna segítenie a pogány hivatalnokot, hogy helyes ítéletet tudjon hozni? Miért nem próbálta meg legalább vallási küldetését érthetővé tenni számára?
Ha igent mondott volna Pilátus kérdésére, azzal egyenesen becsapta volna őt, hiszen a helytartó csak politikailag tudta volna értelmezni a ›messiás-király‹ címet, Jézus pedig egyáltalán nem tartotta magát politikai messiásnak…
Talán azért nem védekezett, mert átlátta, hogy kivégzése már a per előtt eldőlt Pilátus részéről is, és a Pilátus előtti kihallgatás csak a Főtanács által kiagyalt taktikai mozzanat volt. Ebben az esetben komolyan védekezni azt jelentette volna, hogy egy hamis játékot valódi bírósági eljárássá avat, tüntető hallgatásával viszont azt fejezhette ki: ›A te bíróságod nem bíróság.‹
Talán a zsidó Jézus számára belsőleg lehetetlen volt, hogy védekezzék, és ezzel mintegy a saját népét vádolja a ›Pogány‹ előtt, hiszen itt a Főtanács Izraelt képviseli, Pilátus pedig a Római Birodalmat…
Talán védekezett (vö. Jn 18,33-37; 19,11), de az erről szóló beszámoló nem került bele a szinoptikus hagyományba, mivel védekezésének nem volt Jézus baráti köréhez tartozó szem- és fültanúja…
Mindenesetre biztosan állíthatjuk a következőket: 1) Jézus normális ember volt, ezért hallgatásának lehetséges motívumai közül eleve kiesik az, hogy szenvedni akart volna, akár azért, hogy szenvedésével és halálával ›megváltsa a világot‹…, akár azért, hogy ›egyszerűen‹ vértanú legyen… 2) A legkevésbé sem akart eltérni Isten felismert akaratától annak érdekében, hogy önmagát megmentse… Csakhogy Isten akarata számára az volt, hogy eljöjjön ›Isten országa‹, mégpedig először Izraelben, de nem csupán szellemi módon vagy ›lelki értelemben‹, nem politikamentes eszmeként, hanem konkrétan és egész-jellegűen: a földön kell jóllakniuk az éhezőknek (Lk 6,20-21), szabaddá válniuk az elnyomottaknak (Lk 4,18) stb. Ezért nem tehette meg azt a szívességet a római helytartónak, hogy megmagyarázza: Az én üzenetem politikailag veszélytelen, semmi kifogásom a császári uralom ellen.

Hazudnia kellett volna, hogy megmentse magát – mert Isten országának követeként nemcsak a templomi-egyházi hierarchiával (Mk 12,40; Lk 11,46), hanem a politikai hatalommal szemben is kifogásolta, hogy az nem szolgálja, hanem elnyomja az embereket (Mk 10,42; Lk 22,25). Ezt elmondani a római hatalmi rendszer egyik magas rangú funkcionáriusának – céltalan dolog lett volna.
Jézus tehát hallgatott. Vállalta meggyőződését a halálveszélyben is. És erőszakos halált kellett is... halnia, mert az egyházra és az államra, valamint a trón és az oltár régi és örök szövetségére nézve egyaránt veszélyes volt."
„Pilátus kísérlete(i), hogy felmentse Jézust, történetileg hihető(ek), mivel ez a rendkívüli fogoly még egy ilyen hideg és kegyetlen római hivatalnokra is nagy benyomást tehetett, s talán nyugtalanította is (vö. Mt 27,19). Márk-Máté-Lukács szerint a húsvéti ünnepeken szokásos megkegyelmezéssel akarta szabadon bocsátani. Lk 23,22 szerint ›megfelezett jogtalansággal‹ akart eleget tenni a kivégzését követelőknek: azzal, hogy ›csak‹ megkorbácsoltatja. Talán ez a szándéka (is) húzódott meg az ›Ecce homo!‹ jelenet megrendezésében (Jn 19,1-6)."
„Ez a tömeg nem tekinthető azonosnak a jeruzsálemi bevonuláskor ›hozsannázó‹ tömeggel (11,10): amazok galileai zarándokok voltak, akiknek körében Jézus népszerűséget élvezett; emezek inkább jeruzsálemiek, illetve a szórványból érkezett zarándokok, akik nemigen ismerték Jézust, de egyszerűen talán csak a mindenre kapható utcai ›csőcselékről‹ van szó. Azon a ›köves udvaron‹, ahol Pilátus ítélkezett (Jn 19,13) eleve nem is fért el hatalmas ›tömeg‹, legfeljebb néhány száz ember: ennyinek a ›felbujtása‹ ilyen rövid idő alatt valóban elképzelhető, tömegeké nem."
A 15. verssel kapcsolatban a kifogásom: a fragelloó görög szó egyaránt jelent ostorozást és korbácsolást; ámde eléggé nyilvánvalóan az ostorozás az állatoknak jelent ösztökélést, míg a korbácsolás az ember gyalázatos kínzása. A fordítás tehát helytelen.
„Ha Pilátus politikailag veszélytelennek tartotta Jézust, amint ez felmentési kísérleteiből sejthető..., miért korbácsoltatta meg mégis? Talán kevésbé attól való félelmében, hogy Kaifás följelenti őt a császárnál, ha egyszerűen futni hagy egy lázadót (vö. Jn 19,12), mint inkább azért, hogy így ›eleget tegyen‹ a vérszomjas és messiási fantáziákat kergető ›tömegnek‹ (vö. Lk 23,22) és a messiási vádat bizonyítani akaró hatalmasságoknak (vö. 14,61). – Eléjük állítja hát a kegyetlenül megkorbácsolt Jézust, azt sugallva ezzel: ›Na látjátok, ti babonások, itt 'az ember' (Jn 19,5), a ti 'messiásotok', aki egyáltalán nem valami csodalény, hanem csak egy szerencsétlen ember, aki teljesen ki van szolgáltatva nekem, tehát biztosan nem veszélyes!‹ – s ezzel hátborzongató módon ugyanazt mondja ki, amit Jézus is kifejezett, amikor ›emberfiának‹ nevezte magát: csak egy egyszerű ember, akit agyon lehet verni..."
Aztán „Pilátus végül mégis engedett a nyomásnak, s alighanem mégiscsak politikai okból: nem akart lázadást kockáztatni. A maga módján Kaifás logikáját követte ezzel: ›Jobb, ha egy ember hal meg...‹ (Jn 11,50). Kiszolgáltatta tehát Jézust a keresztre feszítésnek.
Ezen a ponton érdemes elgondolkodni azon, hogy Júdás ›csak‹ kiszolgáltatta Jézust a Főtanácsnak, Kaifás ›csak‹ kiszolgáltatta Pilátusnak, és Pilátus is ›csak‹ kiszolgáltatta a kínzást és kivégzést végrehajtóknak. Ténylegesen csak az utóbbiak ölték meg, de ők is ›csak‹ azért, mivel ez katonai kötelességük volt. –

Kit terhel a felelősség? Senkit? Mindenkit? Istent, aki ennek az egész folyamatnak szintén ›kiszolgáltatta‹ Jézust (14,41)?”
„A keresztre feszítés eredetileg rabszolgák büntetése volt, a római provinciákban pedig a szabadságharcosok ellen, illetve a szabadságharctól elrettentésül alkalmazták. A megkorbácsolás kísérőbüntetés volt, a kivégzés első mozzanata, és olyan barbár módon hajtották végre, hogy az elítélt, akiről sokszor véres cafatokban lógott a húsa, és kilátszottak a csontjai, gyakran már ebbe belehalt. Közvetve ez a kivégzési mód is igazolja, hogy Jézust politikai perben végezték ki.”

Paul Verhoeven[7] a helytartóról ezt írja: „Alexandriai Philón szerint Pilátus »korrupt, arcátlan, kapzsi és kegyetlen« volt; gyakran minden peres eljárás nélkül végzett ki embereket. Bizonyára nem esett nehezére, hogy a Jézussal együtt letartóztatott emberekre (akik fegyverrel fordultak a hatalom ellen) ugyanazt a büntetést rója, mint vezetőjükre: megkorbácsolás, majd keresztre feszítés.”

Jézus kigúnyolása

16A katonák bekísérték a palota belsejébe, a pretoriumba, és egybehívták
az egész helyőrséget. 17Bíborba öltöztették, tövisből font koszorút tettek a
fejére, 18és így köszöntötték: "Üdvözlégy, zsidók királya!" 19A fejét náddal
verték, leköpdösték és gúnyból térdet hajtva hódoltak előtte. 20Azután,
hogy így kigúnyolták, levették róla a bíbort és a saját ruháját adták rá.
Ezután kivezették, hogy keresztre feszítsék.

A keresztre feszítés

21Az egyik arra menő embert, a cirenei Simont, Alexander és Rufusz apját,
aki éppen a mezőről jött, kényszerítették, hogy vigye a keresztjét. 22Így
vezették ki egy Golgota nevű helyre, ami a Koponya hegyet
jelenti. 23Mirhával kevert bort adtak neki inni, de nem fogadta
el. 24Keresztre feszítették, majd megosztoztak ruháján, sorsot vetve, hogy
kinek mi jusson. 25Három óra volt, amikor keresztre feszítették. 26Az
elítélésének okát jelző táblára ezt írták: A zsidók királya. 27Vele együtt két
gonosztevőt is fölfeszítettek, az egyiket jobb, a másikat bal felől. 28Így
beteljesedett az Írás: "A gonoszok közé sorolták." 29Az arra menők
káromolták, csóválták a fejüket s mondogatták: "Te, aki lerombolod a
templomot, és három nap alatt felépíted, 30mentsd meg magadat, szállj le
a keresztről!" 31A főpapok és az írástudók szintén gúnyolódtak, egymás
között ezt mondva: "Másokat megmentett, magát nem tudja
megmenteni. 32A Messiás, Izrael királya, szálljon le most a keresztről a
szemünk láttára, s akkor hiszünk!" Gyalázták azok is, akiket vele együtt
fölfeszítettek. 33Hat óra tájban az egész földre sötétség borult, egészen
kilenc óráig. 34Kilenc órakor Jézus hangosan felkiáltott: "Eloi, Eloi, lamma
szabaktáni?" Ez annyit jelent: "Istenem, Istenem, miért hagytál el?" 35Az
ott állók közül néhányan hallották, és megjegyezték: "Lám, Illést

[7] i. m. 246-247.

hívja." 36Valaki odafutott, s ecetbe mártott szivacsot nádszálra tűzve inni adott neki. "Hadd lássuk - mondta -, eljön-e Illés, hogy megszabadítsa!" 37Jézus hangosan felkiáltott, és kilehelte lelkét. 38A templom függönye ekkor kettéhasadt felülről egészen az aljáig. 39Amikor a százados, aki ott állt, látta, hogyan lehelte ki lelkét, kijelentette: "Ez az ember valóban az Isten Fia volt." 40Asszonyok is álltak ott, és messziről nézték, mi történik. Köztük volt Mária Magdolna, Mária, az ifjabb Jakab és József anyja és Szalómé. 41Ezek már Galileában is vele tartottak és a szolgálatára voltak. Rajtuk kívül még többen is jelen voltak, akik vele együtt mentek fel Jeruzsálembe.

Cirenei Simon „közreműködése": „A római katonáknak joguk volt bárkit egy mérföldnyi ›munkaszolgálatra kényszeríteni (vö. Mt 5,41)...
Feltehetően azért kényszerítették Simont, mert Jézus a megkorbácsolástól annyira legyengült, hogy képtelen volt maga vinni...
A mirhával kevert bor kábító ital volt, amit azonban a hóhérok nem könyörületességből adtak az elítélteknek, hanem hogy azok kevésbé védekezhessenek a keresztre feszítés borzalmai ellen, s így megkönnyítsék maguknak a ›munkát‹.
Jézus nyilván nem azért utasította el a kábítást, mert a lehető legtöbbet akart szenvedni, hanem azért, mert nem akart kábulatba menekülni, hanem éber, világos tudatú akart maradni – hiszen eretnekpere még nem ért véget: az inkvizíció kiküldött képviselői várták annak végkifejletét..., őrá pedig még várt feladatának beteljesítése, ti. hogy ha már szavaival nem sikerült megtérésre bírnia őket, végső magatartásával adjon ehhez egy utolsó lökést, tanúságot tegyen nekik a vele elérkezett Isten országáról (vö. Mt 12,28...), hogy saját szemükkel láthassák: ő, a kiszolgáltatott ›emberfia‹ ›mostantól‹ valóban ›az Erő jobbján ül‹, Isten erejével fejezi be útját..."
„Róma ›biztonsági intézkedései‹ közé tartozott, hogy a terrorista vagy terroristagyanús elemeket keresztre feszítette – ›üdvös elrettentésül‹ ... Hogy Jézus mellé két terroristát (zelótát) is megfeszítenek, talán végső kigúnyolása a rómaiak részéről: ›a zsidók királya‹ most ott trónolhat első miniszterei között középen... (vö. 10,37).
A 28. vers a legrégibb kéziratokban nem található meg."
A Jézus keresztje alatt gúnyolódókról mit gondoljunk? Eléggé egyszerű volt gondolkodásuk: ha Jézus Isten embere, akkor csodával megmenti őt.
„A keresztényeknek (főképpen hittani hatóságaiknak) azonban semmi alapjuk nincs arra, hogy emiatt keményen ítéljék meg a Jézus korabeli zsidó hatóság embereit: ők maguk ugyanis ugyanezt tették és teszik mindmáig: az evangélistáktól kezdve valósággal tobzódnak a ›csodákkal történő bizonyításban‹, azt hirdetve, hogy a Jézus által művelt csodák ›bizonyítják az ő igazságát›... Ennek a szemléletmódnak a csúcspontja pedig szintén Jézus kivégzéséhez kapcsolódik: Pál és az őt követők számára vitathatatlan, hogy ha Jézus nem támadt föl a halálból (ti. kézzelfogható, fizikai csoda révén!), akkor hiábavaló az egész keresztény igehirdetés, és a keresztények hite semmit sem ér (ld. 1Kor 15,14)."
Hogyan értékeljük a 33. és 38. versben leírt jelenségeket?
„Ez a sötétség nem lehetett napfogyatkozás, mert az csillagászati képtelenség húsvét idején. Egyesek homokviharra vagy egyszerűen sötét viharfelhőkre

gondolnak, mások arra emlékeztetnek, hogy ez a megjegyzés az ókor felfogását tükrözi, miszerint a természet is gyászol Isten által kiválasztott nagy emberek halálakor (ld. A napfogyatkozást Caesar halálakor Vergilius leírásában).
De nem gondolhatunk-e arra, hogy egy effajta megjegyzés – hasonlóan a szentély függönyének kettéhasadásához (38. vers) vagy a földrengéshez (Mt 27,51) – a Jézus követőiben lezajlott lelki történésekre utal? Nem érezhette-e úgy például a magdalai Mária (és nem mesélhette-e el később a férfitanítványoknak?), hogy ›akkor (számomra) az egész föld elsötétedett, a hatodik óra táján (vagyis délben, fényes nappal), és ez így maradt egészen a kilencedik óráig, amikor kilehelt… akkor történt csak (számomra) a legrosszabb: A templom szentélye előtti függöny kettészakadt, felülről egészen az aljáig. Ennek előtte még minden sötétség ellenére reménykedett az ember, hogy a függöny mögött rejtőző Isten, aki csodákat tesz erős karjaival, mégis beavatkozik; talán elküldi Illést… De akkor mindennek vége lett…‹”
Jézusnak a 34. versbeli utolsó felkiáltásához: A 22. zsoltárt kezdte imádkozni. „Jézus e felkiáltását a legutóbbi időkig teljesen félreértették, mert függetlenítették a 22. zsoltár egészétől. Ha egy haldokló keresztény azt mondja: ›Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy‹, senkinek sem jut eszébe ezt úgy értelmezni, hogy azt akarta mondani: ›Van Isten az égben‹, hanem mindenki csak arra gondolhat, hogy az illető a Miatyánkot akarta imádkozni, de nem volt ereje a folytatáshoz. Ugyanez érvényes itt Jézusra: a 22. zsoltárt kezdte imádkozni.
Ha valaki odafigyelve végigolvassa a zsoltárt, maga is megállapíthatja: ez egyáltalán nem az Istentől való elhagyatottság, még kevésbé a végső kétségbeesés világgá kiáltása, hanem épp ellenkezőleg, az Istenbe vetett, meg nem rendült bizalom és az Istentől jövő szabadítás bizonyosságának kifejezése; második fele hálaadás Isten szabadításáért, mégpedig missziós célzatú hálaadás, amellyel az imádkozó másokat is meg akar nyerni a maga Istenének, utolsó szavai pedig Isten győzelmét hirdetik: ›Elvégeztetett‹ (vagy: ›Beteljesíttetett‹), azaz ›Ő elvégezte‹ a szabadítás művét. (János evangéliuma majd ezt a szót adja Jézus ajkára, és méltán, mert ez ugyanúgy az egész zsoltár szemléletét és mondanivalóját fejezi ki, mint annak kezdőszavai.)
Teljesen abszurdak tehát azok a teológiai tételek, amelyek szerint Isten itt átmenetileg elhagyta az Istenembert (vagy legalábbis ő így érezte)…
Óvakodnunk kell attól, hogy Jézust emberfeletti hőssé magasztaljuk; az volt és maradt, amit maga mondott magáról: kiszolgáltatott és sebezhető ›emberfia‹…, akit azonban a szerető Isten ereje hordoz… Utolsó szavaival Istent mint ERŐ-t, ERŐS-t szólítja meg (ahogyan az apokrif Péter-evangélium – 5,17 – kifejezetten értelmezi is ezt a megszólítást: hé dünamisz mú = ›az én erőm‹).
Jézus tehát sem az Olajfák-hegyének halálfélelmében (14,36), sem a Golgota dombján, haldoklásában sem érezte magát Istentől elhagyatottnak, és ami legalább ennyire fontos, ő maga sem hagyta el Istent. Ellenkezőleg, kiállta a végső szakítópróbát is: úgy halt, ahogyan élt (és amire mindenkit tanított), azaz rendületlenül, tántoríthatatlanul bízva Istenben, az ABBÁ-ban (ld. … Lk 23,46!). „
A 35. vershez: „Illés olyan ›segítő szentnek‹ számított a zsidóságban, mint később a kereszténységben Páduai Szent Antal, s a különféle bajokban gyakran fordultak hozzá segítségért.”

A 36. vershez: „ Ki lehetett ez a valaki? Barát vagy ellenség? Férfi vagy nő? A görög tisz mindkettőt jelentheti. De minek futna most valaki az ellenség soraiból, hogy megitassa? Másrészt Márk, Máté és Lukács szerint is csak nőtanítványai tartózkodtak a közelben. Leginkább egy olyan nőről lehet feltételezni ezt a tettet, aki annyira kedvelte Jézust, hogy (mint az a másik a betániai vacsorán? vagy a kettő ugyanaz?) mindent kockára tett érte, bár elvileg Arimateai Józsefet sem zárhatjuk ki: Felriasztva Jézus ÉLI-kiáltásától, és reménykedve, hogy még történhet csoda, ha a megitatással feltartóztatja a halált (még eljöhet Illés, hogy levegye őt a keresztről), rögtön segíteni akar Jézusnak, ahogyan éppen tud..., lerázza kritikusait (›Hagyjatok!‹), akik lehettek társnői is, vagy József esetében gúnyolódó kollégái, de akár a római katonák is, és fut...”
„Az a Jézus, aki a természet ›egyszerű‹, mindennapos jelenségeiben is fel tudta fedezni a gondoskodó Atya jelenlétét (ld. pl. Mt 6,25-30), nem fedezhette-e föl megitatásában annak az ERŐ-nek csodamentes, mégis csodálatos válaszát, akihez pillanatokkal előbb fohászkodott?”
A 37. vershez: „Bár teljesen kézenfekvő lenne, mégsem szabad ezt a ›kilehelt‹-et elsietve ›meghalt‹-nak értelmeznünk és fordítanunk.”
A 39. vershez: „Egy római századosnak csak az ellenfél ereje imponál. Aki itt a kivégzést vezette (beleértve a megkorbácsolást is), tapasztalatból tudta, hogy a megfeszítettek, bármennyire átkozódjanak is az elején, a végén mégiscsak nyomorultul összetörnek. Jézus (lelki és) fizikai ereje, kétszeres ›nagy hangon kiáltása‹ megrendíti, vagy legalábbis elgondolkodtatja ezt a brutális katonát, és arra a véleményre juttatja, hogy ›ez az ember, (akiről azt rebesgetik, hogy valami magasabb rendű lény), mégiscsak egy isten fia volt‹, azaz egy félisten, mint például Hercules...
A pogány, azaz sokistenhívő (!) százados teológiája (pontosabban mitológiája) nem terjedhetett tovább annál, amit föntebb leírtunk. Az ›isten fia‹ kifejezést nem érthette zsidó módra..., a későbbi kereszténység, a níceai hitvallás módjára pedig még kevésbé... Abszurd dolog lenne azt feltételezni, hogy a pogány római katona hirtelen rádöbbent arra, hogy Jézus ›a Szentháromság második, megtestesült személye, a Fiú‹, azt pedig még abszurdabb, hogy bár ezzel nem volt tisztában, ›öntudatlanul‹ mégis ezt ›nyilatkoztatta ki‹.”
„Csak asszonyok vannak Jézus viszonylagos közelében, amikor legnehezebb óráit éli; férfibarátai, akik olyan hangosan kérkedtek bátorságukkal és hűségükkel (14,31), valamennyien elfutottak és elbújtak...”

Jézus temetése

42Amikor esteledett - előkészület napja, azaz szombat előtt való nap volt -
, 43jött egy előkelő tanácsos, az Arimateából való József, aki maga is várta
az Isten országát. Bátran bement Pilátushoz, és elkérte Jézus
holttestét. 44Pilátus csodálkozott, hogy már meghalt. Magához hívatta a
századost, s megkérdezte, valóban meghalt-e. 45Miután a századostól
megbizonyosodott róla, Józsefnek ajándékozta a holttestet. 46Az pedig
gyolcsot vásárolt, majd levette Jézust a keresztről, begöngyölte a gyolcsba
és sziklába vájt sírboltba helyezte, s a sír bejárata elé követ
hengerített. 47Mária Magdolna és Mária, József anyja pedig látták, hogy
hová temette.

Mit gondoljunk erről a Józsefről? Titkos tanítvány? No hiszen, ezzel ki dicsekedhetne? És mégis bátornak mondja az evangélista! Lássuk Gromon okfejtését: „Bátorságra egyébként valóban szükség volt, egyrészt azért, mert egy effajta kérés az elítélt és kivégzett melletti hitvallásnak tűnhetett Pilátus szemében, különös tekintettel arra, hogy József nem is volt rokona Jézusnak (és Pilátus aligha örült volna annak, ha Jézus sírja ›egy Róma ellen lázadó hős‹ kultuszának helyévé válik), másrészt pedig azért, mert a Főtanács részéről is ellenlépésekre számíthatott, hiszen annak tagjai nyilván mielőbb a bűnözők gödrében látták volna szívesen Jézus testét, vö. Jn 18,28 – és esetleg a holttesttel foglalatoskodva – kultikusan tisztátalanná vált az ünnepek idejére."
Jézus korai halálán „Pilátus méltán csodálkozott, hiszen az elítéltek általában napokig kínlódtak a kereszten, és méltán volt bizalmatlan, mivel előfordult olyasmi, hogy barátaik ›időnek előtte‹ vettek le a keresztről megfeszítetteket."
„Ebből a szövegből kétségtelennek látszik, hogy a százados szerint Jézus már halott volt, biztosan azonban legfeljebb azt lehet állítani, hogy szerinte halott volt; lehetséges viszont, hogy csak annak gondolta – különben el kellett volna töretnie az ő lábszárcsontjait is (vö. Jn 19,32); ehelyett azonban a katonák csak ›reakciópróbát‹ hajtottak végre lándzsájukkal.
Ez a ›lándzsaszúrás Jézus oldalába‹ viszont (amiről egyébként a szinoptikusok egyike sem tud, csak János evangélista[8]: 19,33,34) nem perdöntő a tekintetben, hogy Jézus valóban meghalt-e, ugyanis: 1) a nüsszein ige jelentéstartománya rendkívül széles: eltalál, lök, taszít, bök, üt, karcol, megsebesít, szúr, döf, átfúr – és nem dönthető el, János melyik jelentésre gondolt; 2) nem dönthető el teljes biztonsággal, hogy a lonkhé (lándzsa) milyen fegyvert jelöl, márpedig az meghatározza, hogy ha megszúrták vele vagy beleszúrták, ez honnan történt, milyen szögből, hová irányult, milyen mélységű lehetett a döfés stb.; 3) a szövegben (a közkeletű elképzeléssel szemben) egy szó sincs arról, hogy a katona Jézus szívébe (vagy más létfontosságú szervébe) döfte volna lándzsáját, csupán annyi: ›oldalba‹ (elvileg még az is lehetséges, hogy nem is a hegyével, hanem a nyelével). Mindezek alapján János szövegét akár úgy is lehetne fordítani: ›lándzsájával oldalba bökte‹. Ha Jézus valóban nem reagált erre, az legfeljebb klinikai halálának, kómájának bizonyítéka, végérvényes (biológiai) halálának még nem. – Egy biztos: A katona nem azért szúrta meg Jézus oldalát, hogy meghaljon, hanem azért, mert úgy gondolták, hogy már meghalt (Jn 19,33).
Ha azonban a százados valóban megrendült, vagy legalábbis elgondolkodott azon, ahogyan Jézus ›kilehelt‹..., és egyáltalán azon, ahogyan mindvégig viselkedett, és ha feltételezzük, hogy a Jn 19,33-34-ben leírtak csak a jánosi teológia egyik kifejeződése, akkor elvileg elképzelhető egy másik változat is: A százados nem lehetett abszolút biztos abban, hogy Jézus valóban halott, mivel olyan kiáltással ›lehelt ki‹, amely azt sejttette vele, hogy egy Hercules-szerű istenfiúval van dolga. Pilátus kérdéséből könnyűszerrel rájöhetett arra, hogy a ›holttest‹ sorsa az ő válaszától függ. Megrendültsége és pogány hite alapján azonban úgy vélhette, jó lesz tisztelettel és távolságtartóan bánni ezzel a furcsa emberrel. Ha azt felelte volna, ›Valószínűleg halott‹, akkor Pilátus nem adhatta volna ki. Ezért feltehetően csak annyit mondott katonás tömörséggel: ›Halott.‹"

[8] Helyesen: a János-evangélium szerzője/szerkesztője.

A sírba helyezés – az ünnep közeledte miatt (du. 3 órakor történt a „kilehelés”, 6 órakor már készen kellett lenni!) – nagy sietséggel és ideiglenes jelleggel történt.
A kő rendeltetése: a vadállatoktól óvta a halottat.
A leghűségesebb nők alaposan megfigyelték a sírhelyet; nyilván azért, hogy alkalmas időben méltón megadják Jézusnak a végtisztességet.

Istenem!
Még az ilyen fontos evangéliumi részeknél is résen kell lennünk,
alapos gondolati ellenőrzés alá kell vetnünk a rendelkezésünkre álló szöveget,
hogy minél tisztábban láthassunk.